

pură în capitolul (greu de urmărit pentru un nefamiliarizat cu limbajul de specialitate) *Taxonomii pentru (dez)ordini cerești*, în care analizează prea tehnic poemul *Vox Maris*, dar și *Uvertura de concert pe teme în caracter popular românesc op. 32*, *Cvartetul de coarde nr. 2 în sol major*, *Simfonia de cameră op. 33*, compoziții ce au o anumită legătură cu perioada exilului enescian, dar a căror comentare ar fi putut face obiectul unei cercetări separate. Frizează penibilul în momentul în care semnatarul ei se avântă în tot felul de *panseuri* despre prietenie ("Prietenia e un dar ceresc", sună *incipit*-ul continuat de *dezvoltări* la fel de *profunde* și cum nu se poate mai *originale* ori *inedite*. Însuși Ladislau Csendes realizează că a pomic pe o cale greșită în momentul în care își revine din *reverie* și exclamă "Nu vă mai *plătesc* cu *panseurile mele*". Csendes întocmește mai departe un bun *dicționar al personajelor* ce apar în dosarele Securității, amici ori delatori ai lui Enescu. Cartea interesează prin întreaga ei parte a doua consacrată *Documentelor (de)clasificate*, dincolo de greșelile de transcriere semnalate de Victor Esekensy. Încântă prin *anexele* ei, adică prin *cd-urile* ce conțin înregistrări ale lucrărilor enesciene menționate mai sus .

De ce am dorit totuși să comentez în mod special cartea lui Ladislau Csendes? Fiindcă, în calitate de critic și istoric de teatru, pe tot parcursul lecturii ei am fost urmărit de gândul că ar fi extrem de interesant și de util dacă cineva, un istoric de teatru ajutat de un istoric *tout pur*, ar cerceta dosarul de securitate al lui Ionesco sau al Elvirei Popescu. Poate ar fi interesant de aflat în ce mod a obținut jurnalistul Cornel

Nistorescu dreptul de a insera în Flacăra, și nu oricând, ci la finele anilor 80, un interviu cu marea actriță de origine română. Ar fi, de asemenea, interesant de cercetat dosarele nenumăraților actori români care au ales calea exilului. Sau dosarul de securitate al lui Crin Teodorescu, dispărut în condiții tulburi pe care le enunță, fără să se fi putut documenta riguros, cartea apărută acum câțiva ani la inițiativa regizorului Valeriu Moisescu și a teatrologului Ion Cazaban. Și exemplele ar putea continua.

Zidul de sticlă. Ion D. Sîrbu în arhivele Securității de Clara Mareș

Editura Curtea veche, București, 2011

Dezideriu Sîrbu, fiu de miner născut la Petrița în ziua de 28 iunie 1919, cunoscut în literatura română sub numele de autor I. D. Sîrbu, membru al Cercului Literar de la Sibiu, unde face o figură excentrică de bufon benevol,

membru al PCdR din ilegalitate, niciodată însă membru al PCR-e și acesta un paradox al existenței unui om pentru care paradoxul a devenit paradigmă existențială, unul dintre studenții favoriți ai lui Lucian Blaga, poate chiar cel mai bun, posesor al unei licențe universitare în Filosofia Culturii, Estetică și Psihologie, asistent al fostului său profesor, devenit în 1947 cel mai tânăr conferențiar din țară la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din Cluj, exclus din învățământul superior deoarece a refuzat să se supună ordinului lui Pavel Apostol de a scrie articole de făimătoare despre magistrul său ori despre Liviu Rusu, un alt mare dascăl al Universității Clujene, mai apoi profesor pe la felurite școli, care mai de care mai anonime din județul Cluj, ajunge la București în anul 1956. Lucrează o scurtă perioadă în redacția *Revistei de pedagogie*, iar mai apoi devine, împreună cu fostul său coleg de universitate dar și de cerc literar, Ștefan Augustin Doinaș, redactor la revista *Teatrul*. Prin 1950-1951, I. D. Sîrbu scrisese deja o piesă de teatru intitulată *Sovrom-cărbune*, gândită drept o replică la adresa *Minerilor* dramaturgului proletcultist Mihail Davidoglu, lucrare ce va atârna greu în dosarul nenumăratelor vinovații care îi vor fi puse în cărcă scriitorului. I. D. Sîrbu este arestat pentru omisiune de denunț dar și pentru participarea la o așa-zisă organizație contrarevoluționară la data de 17 septembrie 1957. Este eliberat de abia în 1963, în urma decretului de grațiere din data de 6 februarie, același an. Aceasta după ce detenția îi fusese prelungită chiar din ordinul temutului Alexandru Nicolschi. După zece luni de șomaj, din cel mai tânăr conferențiar din țară devine “cel mai

bătrân miner din România”. Pe neașteptate, în februarie 1964, I. D. Sîrbu este numit secretar literar la Teatrul din Petroșani, de unde, tot pe neașteptate și împotriva voinței sale, este transferat, la 1 august 1964, secretar literar la Naționalul craiovean. La Craiova sa simțit, după cum el însuși mărturisea adesea un exilat, “ca un Robinson nătâng, mutilat, traumatizat”, socotind că a fost “mutat într-altă țară, în mijlocul unui alt popor”. I. D. Sîrbu, numit de prieteni, Gary, bufonul Gary, îl cita adesea pe Caragiale, cel care scrisese că “la Craiova nu se vine, din Craiova se fugе”. Până în 1968 nu a avut drept de semnătură. Cum nu a acceptat nici cea mai mică formă de colaborare ocultă cu regimul comunist, lui I. D. Sîrbu i-a fost blocată orice încercare de a-și găsi un serviciu și de a se muta la București. A publicat la diverse edituri din țară, însă istoria aventurilor editoriale ale autorului *Pragului albastru* dintre cele mai contorsionate. În această istorie, Securitatea a jucat roluri dintre cele mai surprinzătoare.

Istoria în cauză constituie doar o parte a *ghemului de contradicții* (Dan. C. Mihăilescu), contradicții cu voie sau fără de voie, care a fost dramaturgul. Contradicții ce nu au însemnat niciodată nici cea mai neînsemnată demisie morală. I. D. Sîrbu însuși se amuza pe seama contradicțiilor destinului său. A fost considerat un fost deținut politic ce trebuia riguros urmărit în 1964, un comentator politic ostil în 1967 și în 1969, a fost catalogat drept rebel în 1974 și drept nebun în 1977, a fost suspiciionat că va profita de viza acordată în 1981 și va alege exilul, și-a descumpănit următorii și a revenit acasă, chiar înainte de a fi expirat viza în 1982, un

an mai târziu era catalogat drept prolegionar, iar în 1985 drept iredentist. A avut parte de nenumărate DUI care, între 1957 și 1989, anul morții scriitorului, însumează șapte volume, 1680 de pagini și o mulțime de nume de cod. *Bufo* lui Gary i-a scos din minți pe securiștii din Craiova-Isarlîk. Ofițerii doljeni au ajuns să îl urască dea dreptul pe *obiectivul* I. D. Sîrbu când pe fir au intrat *colegii* de la București, adică *nume mari* precum Ilie Merce, Gheorghe Enoiu sau Nicolae Pleșiță. Asta după ce în 1957 fusese anchetat de Tudor Vornicu, viitorul teleast și simbol al TVR, aici intervenind însă o problemă ce ține de chiar biografia oficială a realizatorului de televiziune. Înainte de a constitui cea mai mare surpriză literară de după 1989, grație unor scrieri senzaționale de sertar precum *Adio, Europa!* (Editura Cartea Românească, București, 1992 și 1993), *Traversarea corintei* (Editura de Vest, Timișoara, 1994), *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2009), dar și grație romanului *Lupul și Catedrala*, respins de cenzură și apărut postum, I. D. Sîrbu a fost o obsesie și un motiv de nevroză pentru angajații Departamentului Securității Statului. Care angajați au avut *privilegiul* de a fi primii lectori ai scrierilor sale fiindcă i-au percheziționat adesea, hoțeste, pe furie, dar cu aprobări pretins legale, apartamentul

Despre această nevroză, despre dimensiunile și cauzele ei scrie Clara Mareș în excepționala ei carte *Zidul de sticlă - Ion D. Sîrbu în arhivele Securității* (Editura Curtea veche, București, 2011). Licențiată în istorie, angajată a Institutului pentru Investigarea Crimelor Comunismului și Memoria

Exilului Românesc (cu sprijinul căruia a apărut volumul ce face obiectul acestor însemnări), deja cunoscută și apreciată în primul rând datorită unor cărți anterioare (cea mai cunoscută fiind *Nicu Steinhardt în dosarele Securității; 1959-1989*, Editura Nemira, București, 2005), Clara Mareș are meritul de ași fi dublat pregătirea istorică și arhivistică de specialitate cu aceea de foarte bun cunoscător al literaturii lui I. D. Sîrbu și a exegezelor acesteia (în principal cele semnate de Daniel Cristea-Enache, Antonio Patraș și Lelia Nicolescu). Semnatară volumului deține și un apreciabil portofoliu de lecturi din domeniul politologiei și al istoriei ideilor politice (Hannah Arendt, Vladimir Tismăneanu, Stelian Tănase, Katherine Verdery). Clara Mareș nu s-a mulțumit să editeze pur și simplu dosarele de urmărire informativă (DUI) deschise pe numele lui I. D. Sîrbu, ci le-a citit, analizat, adnotat, comentat. A organizat materialul în șapte capitole fundamentale (*Anchetele, procesul, detenția, Primii ani de libertate, Adversarii, față în față, Îmblânzirea scorpiei, Alertă maximă, Adio, Europa!*), corespunzând etapelor pe care le identifică în intimitatea relației, a *jocului de-a v-ați ascunselea*, dacă nu chiar a *jocului cu moartea* dintre I. D. Sîrbu și Securitate (*1957-1963, 1963-1969, 1969-1977, 1977-1981, 1981-1982, 1982-1986, 1987-1989*). Clara Mareș ni-l arată pe I. D. Sîrbu în raporturi ireconciliabile nu numai cu regimul comunist, cu lucrătorii Securității, cu informatorii acesteia, recrutați din diverse medii, din care nu lipsesc cele culturale ori teatrale (dintre aceștia, numele actorului Iancu Goanță, informator zelos, cu profil de stahanovist, e printre puținele

dezvăluite), cu microfoanele instalate acasă, cu telefoanele ascultate, cu intimitatea violată, ci și cu confrății care au acceptat pactul. E vorba despre D. R. Popescu, Eugen Barbu, George Bălăiță. “Ei scriu despre bătătuiri, eu scriu despre infarct”. Momentul întâlnirii întâmplătoare, la începutul lui martie 1977, întâlnire inițial generatoare de rău, care s-a dovedit mai apoi indirect salvatoare fiindcă a determinat fuga la propriu din Bucureștiul ce va fi devastat și din hotelul ce va cădea la cutremur, momentul întâlnirii evitate,

deci, cu A. E Baconsky, e unul emblematic pentru felul de a fi al lui I. D. Sîrbu. Tot la fel cum e modul în care același I. D. Sîrbu a *mangerizat* relația puternic virusată cu Ștefan Augustin Doinaș.

Clara Mareș conexează episoade, le comentează inteligent, descoperă continuități și le integrează filmului existenței unui simbol al onestității și demnității. O face cu rigoare dar și cu admirație nedisimulată pentru subiectul cercetării sale. Și o face într-un chip demn de toată stima.